

A SZABADSÁGHARC MŰSZAKI CSAPATAINAK FELSZERELÉSE ÉS EGYENRUHAZATA

Kenyeres Dénes alezredes

MH Szentgyörgyi Dezső Harcászati repülőezred

A szabadságharc kitörésekor a magyar hadseregnek még nem volt önálló műszaki alakulata. A szervezést a minisztérium és a hozzáértő tisztek azonnal megkezdték. Kezdetben a megalakuló utászzászlóaljoknak nem volt egységes fegyverzete, de még egyenruhájuk is alig-alig. Így a felszerelésük is különbözött, az ellátásuk pedig állandóan késett. Erről a kaotikus állapotról nagyon izgalmas visszaemlékezést írt 1883-ban Matolai Ede volt honvéd utásztiszt:

"Az utászezred 2. zászlóalja még egészen újonnan alakított csapat volt, ásókkal és egyéb utászi eszközökkel ugyan felszerelve, amelyekkel már nem csekély munkát is végzett, de fegyvere még nem volt; sőt még az esküt sem tette le... 1849 januárjában osztották ki a legénységünknek a fegyvert, így a mi csapatunk is harcképesé lőn."

A "királyhágón túli utászkar" számára 1849 februárjában vételeztek Kolozsváron 150-150 sapkát, köpenyt, mellényt, fehérneműt és "foszlányt". A székely utászcsapat a munkájához szükséges szerszámokkal rendelkezett, de ezenkívül a katonák csak oldalfegyvert kaptak. A műszaki csapatok ellátásáról, felszereléséről a hadügyminisztérium IV. osztálya, a Tüzérségi- és fölfegyverzési osztály gondoskodott. Ennek az osztálynak volt a feladata - többek között - az is, hogy a várak, erődök fegyverrel, lőszerrel fel legyenek szerelve, illetve a csapatok szűrő, vágó fegyverrel, löfegyverekkel el legyenek látva. Ugyanakkor a III. Táborkari osztály feladata volt a hidak és utak hadműveleti célokra való alkalmassá tétele. Ez pedig csak a műszaki csapatok igénybevételével történhetett meg.

1./ A honvéd utászok felszerelése, fegyverzete és egyenruházata:

Az utászok felszereléséhez tartozott a szuronyos puska, az 1807 M utászkard és az ásó. A puskát a jobb vállon, vagy a kézben tartva hordták. Az egyéb felszerelést a jobb vállról a bal csípőre lógó szíjon viselték. Ezeket egészítette még ki a takaró és a bőrtáska, valamint a kulacs. Az utászkard fő-részfogazással volt ellátva. Az utásztisztek a gyalogságnál rendszeresített kardot viseltek.

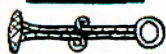
Az utászok öltözékének megállapításánál az osztrák utászok egyenruházata szolgált mintának. A sárga gomb helyett viszont fehéret kaptak.

A közlegények csukaszürke atillát és fekete csákót viseltek. A csákón címer, sapkarózsa és fekete lószőrforgó volt, ez utóbbit a korabeli ábrázolások szerint háromféle képpen hordták:

- lelógó formában;
- a rózsza köré csavarva és a csákó oldalához erősítve;
- a forgó csak a csákó baloldalához simult.

Utász hadnagy
a Honvéd Múzeum fenykepe után

Törzstiszt csákója, gallérja
és díszatilla zsinórja

A csákón jelölték a zászlóaljzat is, melyben az utász szolgált (pl. III/2. = III. zászlóalj, 2.század). Szürke pantalló a szárán zöld csikkal, fekete szíjazat és szürke színű gyalogsági köpeny egészítette ki az öltözetet. Fekete színű zárt, fűzős cipőt (bakancsot) hordtak. A hajtóka színe fűzőld volt. A gallér hajtókájára volt felvarrva a rendfokozati jelzés, melyet a csákón is jelöltek: pl. az őrvezető a galléron egy piros színű csíkot viselt, a csákója felső felén pedig körben vékony csík húzódott végig; a tizedes a galléron kettő piros színű csíkot, míg a csákó felső széle alatt egy szélesebb csíkot viselt.

Az atillán hat pár zsinórt viseltek az összegomboláshoz. Mindkét ujján vitézkötés volt felvarrva. A zsinórzat szintén fűzőld színű volt a ruhákon. Az utász honvédtisztek atillája díszesebb volt, mint a közkatonáké. A díszöltözet aranyzsinóros volt. A tisztek a táborig atillán zöld zsinórt viseltek, de előfordult piros zsinóros atilla is (viselője valószínűleg altisztból lépett elő). A tisztek öltözkééhez tartozott még a panyókás sapka és a szürke szőrmés bekecs, valamint a táborig öv. Ezt egészítette ki a pantalló a cipővel, vagy a lovaglónadrág a csizmával. A tisztek csákója szintén fekete színű volt.

Honvéd utász, aki szintén az osztrák Pionier-ok színeit hordja

A hadnagy a galléron egy, a főhadnagy kettő, a százados három arany színű keskeny csíkot, a törzstiszt egy széles arany színű paszományt viselt. A csákón a hadnagyi rendfokozat

tot kettő, a főhadnagyit három vékony, míg a századosit egy vastag aranszínű paszomány jelölte. A törzstiszti csákon egy széles és egy keskeny paszomány volt. A zsinórzat gombjai és galambkosarai arany és ezüst szálakkal voltak átszöve.

2./ A honvéd árkászok felszerelése, fegyverzete és egyenruházata:

A honvéd árkászok szintén az osztrák árkászok felszerelését örökölték. Felszerelésükhöz tartozott az árkász nyeles fejsze, a szuronyos puska, az 1769 M. árkáskard, a borjú és a kulacs. A fejsze a könnyebb szállítást szolgáló bőr tokban volt. A kard foka fűrész fogazású volt, mely lehetővé tette vékonyabb fák elfűrészelését.

Öltözetük megegyezett a honvéd utászok ruházatával, de az ékitmények (zsinórzat, rendfokozati jelvények) sötétvörös színűek voltak. Ez sem lehetett véletlen, hiszen az osztrák árkászok meggyszínű hajtókat viseltek. A honvédségnél is megalakult egy műszaki tisztekből álló magasabb testület, amelyet hol "Várnokkarnak", hol "Mérnökkarnak" neveztek. A várak műszaki felügyeletét egy-egy "hadtéri mérnökkari igazgató", vagy másképpen "mérnökkari igazgató" látta el, törzstiszti rangban. Ezek a magasrangú tisztek voltak a helyőrségi árkászosztagok előljárói, ezért ennek a csapatnak az egyenruháját hordták ők is, sötétvörös hajtókéval.

Honvéd árkász,
egyenruhájának csukaszürke
és meggyvörös színe megegyezik
az osztrák árkászöltözettel

A mérnökkari tisztek zöld színű zekét viseltek sötétvörös hajtókával és zsinór díszítéssel, zöld panyókás sapkával vagy fekete csákoval, melyen zöld színű lószőr forgó volt.

Egyébként a műszaki csapatok tisztjeinél és katonáinál is fellelhető az az öltözeti sokszínűség, mint a honvéd gyalogság vagy a vezérkar tisztjeinél. Ehhez járult még a viselés során (mosás, nap által kifakult anyag stb.) keletkezett elszíneződés is.

A tisztek szolgálatban nemzeti színű, a jobb vállról a bal csipőre lelógó szolgálati övet, s a fekete övön lógó úgynevezett kartust hordtak. A kardot piros színű övön viselték.

A leírtakból egyértelműen megállapítható, hogy a honvéd utászok, árkászok felszerelése, fegyverzete, egyenruházata nem maradt el a többi fegyvernemétől és szakcsapatétól. A fegyverzet és az öltözet hűen kifejezte, hogy viselője melyik alakulatnál, fegyvernemnél teljesít szolgálatot. A kormány anyagi lehetőségei függvényében igyekezett az utász zászlóaljakat és árkász századokat a megalakulás sorrendjében gyorsan, szakszerűen felszerelni. Természetesen ez nem mindig sikerült. Ezért fordulhatott elő, hogy az öltözet már régen megvolt, de a fegyverzet még hetekig, hónapokig késett.

Felhasznált irodalom:

1. Dr. Szentneményi Béla: 1848-49. A szabadságharc katonáinak egyenruhái (Honvéd Levéltár és Múzeum, Budapest, 1950.)

2. Barczy Zoltán - Somogyi Győző: A szabadságharc hadserege (Corvina Kiadó, Budapest, 1986.)

3. Az 1848-as magyar hadügyminisztérium megszervezése /1848. április-december/ (Hadtörténelmi Közlemények XXIII. évfolyam, Budapest, 1976/1. szám)